

Pråmdrängen, senare statdrängen, Anders Lundholm

Anders föddes 24 januari 1801 i Svepnäs i Enköpings-Näs socken. Hans mamma Brita Jansdotter var född och uppvuxen i Svepnäs och gården hade gått i arv från Anders morfar som också varit kyrkvård. Han hade i sin tur fått gården via sin mor och mormor. Även Anders morfars morfar hade varit kyrkvård. Anders förfäder på modernet hade förutom i Svepnäs bott i byarna Nederby, Wäppeby, Wårsta, Hjulsta, Trogsta, Bärby och Skälby. De hade alla varit bönder.

Anders fader Carl var även han bonde från Enköpings-Näs, född i Räfslösa. Hans far var också bonde i socknen, men bara sen fem år innan Carls födelse. Anders farfar var tidigare torpare och jobbade sig upp till bonde. Denna släkt var inte alls lika stabilt förankrad, inte som bönder och ej heller i socknen. Anders farfar var gift två ggr, bägge hustrurna kom utifrån.

Anders pappa Carl Pehrsson lyckades inte som bonde, varför vet vi inte. Han kanske var opraktisk och i stället ett läshuvud? I en husförhörlängd har prästen om fader Carl skrivit *innanläsning optime*.

Redan när Anders var 6 år flyttade familjen, som förutom föräldrarna även bestod av en tre år äldre bror, Jan Petter, till Västerlövsta¹ socken. Här var fadern bonde i Hedesby under endast fyra år, varefter de flyttade tillbaka till Enköpings-Näs med ytterligare två barn. Fadern blev nu torpare och flyttar från torp till torp, och det bär sig inte bättre än att Anders mamma Brita dör 1817.

En ny kvinna flyttar in till fadern året efter. Anders och hans yngre syskon stannar hos fadern och hans nya kvinna, men 1820 flyttar Anders till Ängsö. På Ängsö arbetar han som dräng i sex år hos fyra olika bönder innan han flyttar till Västerås.

I Västerås återfinns han bland *"tjenstehjon af Mankönet"* inflyttad 1826, han tituleras drängen Anders Carlsson. Senare är tillskrivet pråmåkare (drängen).

Anders flyttar till Sundbyberg 1828 från Låssa, är dräng här och bor på ägorna. I närheten bör ha funnits ett båtsmanstorp, eftersom en båtsman även bor på ägorna. Nästa sida i längden upptar Mariehäll. Enligt Sundbybergs museum låg båtsmanstorpet vid Bällsta bro, ungefär där Stenvillan låg. Han flyttar i oktober 1829 tillbaka till Låssa.

Är det så att kaka söker maka? Anders hade på grund av sin fars misslyckande fallit på den sociala stegen och änkan Stina Lisa Jansdotter på Devensö kom från fattiga förhållanden sedan flera generationer. Anders gifte sig 1830 i september med änkan Stina Lisa Jansdotter i Låssa och redan tio dagar senare kom första barnet, Carl Erik. Stina Lisa hade tidigare två döttrar, åtta och fyra år förutom en son som dött ett år gammal.

Det måste ha varit så att Anders vid sina resor med pråmen många gånger lagt till på olika ställen vid Mälaren, bland annat på Devensö i Låssa socken där Stina Lisa bodde. Vid vigseln

---

¹ Tätorten Heby ligger i Västerlövsta

är han dräng i Västervik, några dagar senare vid första barnets födelse är han statdräng vid Devensö.

Utkomsten är säkert knapp för en statdräng med hustru och tre barn att försörja. De flyttar till Färentuna där Anders är dräng i Östertorp. Här föds andre sonen Anders 1833, året efter är de tillbaka på Devensö som kanske ändå är tryggare. Ytterligare ett år går och nu föds Johan.

Trots knappa omständigheter tycks ändå Devensö vara den fasta punkten som blir deras hem. Att bo vid vatten ger en extra möjlighet till utkomst, fiskar man behöver inte familjen svälta. Man kan gissa att Anders fiskat med drag, saxar och kanske garn av något slag. Även på vintrarna måste han antagligen ge sig ut på isarna för att vittja saxar eller pilka abborre, gös och klubba lake. En gädda till jul skulle vara en fin julklapp. Då kommer katastrofen! Dagen efter Luciadagen 1837 drunknar Anders Lundholm, *"efterlemnade Enka med 5 barn"* skriver prästen. Prästens medkänsla känns i de knappa orden. Men det är inte nog. Två dagar före julafton dör styvdottern Charlotta och ett halvår senare föds Ulrika Charlotta, *"ägta ty fadern dog 6 mån före födseln"*.

Bouppteckning upprättades den 15 januari 1838 och förrättaren skriver *"... efter Sig lemnade Des Kjära Maka Enkan Christina Johans Doter som nu Finnes Wara i Wälsignat Tillstånd Samt 4 omyndiga Barn .."*. I silver fanns en tumlare, i koppar en Caffé Panna och ett stop och ett krus. För övrigt ett par malmljusstakar och ett par i tenn. Bland järnsaker fanns en gryta, trefotpannor, brödmått, takjärnspanna och 2 huggyxor. I övrigt en drickestunna och andra tunnor samt en spinnrock. Möblemanget bestod av ett hörnskåp, en soffa, ett bord, ytterligare ett skåp och ett skrin. Värdefullast var hans surtut som värderades till 5 Rdr. Mangångskläderna var den värdefullaste posten, 10 Rdr, förutom surtuten, 3 västar, ett fårskinn och ett par stövlar. Näst värdefullast, 9 Rdr 32 skilling, var kreaturen som omfattade tre gamla tackor, fyra höns och en tupp. I övrigt fanns ett parti böcker, stenkärl, buteljer, små saxar och en gammal såg.

Boets tillgångar värderades till 35 Rdr och 42 skilling. Enligt min uppfattning ett någorlunda normalt bohag förutom böckerna och surtuten som rimmar dåligt med hans ekonomiska och sociala situation. Skulderna uppgick till drygt 76 Rdr. Största skulden till hans arbetsgivare arrendatorn på Dävensö Carl Walinder 38 Rdr. Därefter 15 Rdr till landshövdingen greve Sparre som ägde Ådö säteri och därmed sannolikt hela Dävensö. Vidare var han skyldig torparen Eric Andersson i Norrskog 7 Rdr. Torparen var enligt hfl sexman och således en betrodd man i socknen. Till sist var Anders även skyldig handelsmannen Lenke nära 5 Rdr. Begravningen var förhållandevis kostsam, 10 Rdr belöpte sig den på. De fattigas del av boet var 2 skilling.

Men varför hette han Lundholm? Första gången Anders kallas så är när han är dräng vid Sundbyberg 1828. Han måste ha känt sig föranlåtten att ta ett släktnamn under tiden i Västerås. I staden var det ovanligt med patronymika, så gott som alla hade släktnamn. Givetvis tog sig Anders ett, men vilket skulle han välja? Bland bönder var släktnamn ovanliga. Anders hade dock en fadder efter vilken han med all sannolikhet var döpt, trögårdsmästare Anders Lundholm vid Nybyholm. Trögårdsmästaren hade gett honom förnamnet Anders och

fick även ge honom släktnamnet Lundholm! Trädgårdsmästaren var hans faders äldsta halvbror.